

BELGISCHE SENAAT**ZITTING 1994-1995**

6 DECEMBER 1994

Ontwerp van wet tot invoeging in het Strafwetboek van een artikel 380*quinquies* en tot opheffing van artikel 380*quater*, tweede lid, van hetzelfde Wetboek

MEMORIE VAN TOELICHTING

Het ontwerp van wet dat u door de Regering wordt voorgelegd, strekt ertoe een einde te maken aan de publikatie van bepaalde advertenties in de media, voornamelijk in dag- en weekbladen, waarin diensten van seksuele aard worden aangeboden, inzonderheid aan reclame voor diensten aangeboden via telefoon via het systeem van de info-kiosklijnen (momenteel de 077-nummers, ook «roze telefoons» of «sex-lijnen» genoemd).

Sinds het autonoom overheidsbedrijf Belgacom, de vroegere R.T.T., de 077-lijnen in gebruik heeft genomen, moet worden vastgesteld dat steeds vaker in verhulde termen advertenties worden gepubliceerd die geen informatieverstrekking beogen, maar veeleer door middel van een daarin gespecialiseerde telefoonlijn, pornografische diensten van seksuele aard aanbieden. De pornografische industrie heeft via deze «roze telefoonlijnen» blijkbaar een nieuwe mogelijkheid gevonden om haar activiteit te ontgooien.

Op grond van de evolutie van het normbesef in onze maatschappij kan worden gesteld dat een aantal van deze «diensten» inderdaad niet wordt bestraft of strafbaar wordt gesteld. Het grote probleem met deze 077-lijnen is dat zij gemakkelijk toegankelijk zijn

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1994-1995**

6 DECEMBRE 1994

Projet de loi insérant un article 380*quinquies* dans le Code pénal et abrogeant l'article 380*quater*, alinéa 2, du même Code

EXPOSE DES MOTIFS

Le projet de loi que le Gouvernement a l'honneur de vous soumettre a pour objet de mettre fin à la parution de certaines publicités dans les médias, principalement dans les journaux quotidiens et hebdomadiers, attirant l'attention sur des offres de services à caractère sexuel, et plus particulièrement les publicités pour certains services disponibles par téléphone par le système «info-kiosque» (actuellement les lignes 077 surnommées également «téléphones roses» ou «lignes érotiques»).

Depuis que la R.T.T. et maintenant l'entreprise publique autonome «Belgacom» a mis ces lignes 077 en service, il faut constater qu'un nombre sans cesse croissant de publicités déguisées sont publiées, qui constituent davantage des offres de services pornographiques par l'intermédiaire d'une ligne téléphonique spécialisée qu'une simple offre d'informations. Ainsi, l'industrie pornographique semble avoir trouvé, via ces «téléphones roses», de nouvelles possibilités pour développer ses activités.

Sur la base de l'évolution des normes dans notre société, on peut affirmer qu'un certain nombre de ces services ne sont pas punis ou ne sont pas punissables. Le problème posé par ces lignes érotiques provient du fait que les mineurs d'âge y ont un accès aisément et que ces

voor minderjarigen en dat voornoemde advertenties, die vooral in dagbladen en in kranten met algemene verspreiding worden gepubliceerd, soms expliciet zijn bestemd voor een minderjarig publiek of gewag maken van diensten aangeboden door minderjarigen of door personen van wie wordt beweerd dat zij minderjarig zijn.

Vele ouders, alsook tal van organisaties en instanties die ernaar streven de waardigheid en de zedelijkheid van de jeugd te beschermen, hebben er dan ook op aangedrongen dat maatregelen worden genomen om de toegang tot dergelijke info-kiosklijken voor minderjarigen onmogelijk te maken.

Naast de technische maatregelen die reeds zijn genomen of nog kunnen worden genomen teneinde minderjarigen de toegang tot dergelijke lijnen te ontzeggen, moet bij toepassing van de Aanbeveling nr. R (91) 11 inzake seksuele exploitatie, pornografie, prostitutie, alsmede betreffende de handel in kinderen en in adolescenten, die het Comité van Ministers aan de Lid-Staten van de Raad van Europa heeft gericht, « elk misbruik van het beeld en van de stem van kinderen in een erotische context ontmoedigt en voorkomen worden ». Artikel 34 van het V.N.-Verdrag inzake de rechten van het kind bepaalt trouwens dat het verboden is dat jongeren beneden de 18 jaar worden geëxploiteerd voor de verwezenlijking van pornografisch materiaal. Deze wet strekt derhalve ertoe iedere vorm van publiciteit voor dergelijke diensten van seksuele aard te voorkomen.

De huidige bepalingen van het Strafwetboek, te weten Boek II, titel VII, hoofdstuk VI, « Bederf van de jeugd en prostitutie » en hoofdstuk VII « Openbare schennis van de goede zeden », kunnen ten opzichte van dergelijke advertenties slechts in beperkte mate worden aangewend.

Aangezien een verbod ter zake ondoeltreffend is indien het alleen betrekking heeft op advertenties die gericht zijn aan minderjarigen of waarin diensten door minderjarigen worden aangeboden, moet een algemeen verbod worden uitgevaardigd. Gezien de noodzaak om de nadelen van een maatregel zoveel mogelijk te beperken slaat dit verbod slechts op de telecomunicatiemiddelen in de betekenis die artikel 68, 4°, van de wet van 21 maart 1991 betreffende hervorming van sommige economische overheidsbedrijven daarvan geeft.

Krachtens het voorgestelde artikel 380*quinquies* wordt elke vorm van advertentie waarin, zelfs onrechtstreeks, diensten van seksuele aard tegen betaling worden aangeprezen of gepromoot, strafbaar gesteld.

Het begrip « aanbod van diensten » is niet nieuw in onze strafwetgeving. Artikel 14 van de wet van 9 maart 1993 ertoe strekkende de exploitatie van

publicités (surtout dans les quotidiens et les journaux « toutes boîtes ») s'adressent parfois de façon spécifique à un public mineur d'âge ou font état de services offerts par des mineurs ou des personnes présumées telles.

Un grand nombre de parents, ainsi que des organisations et instances soucieux de la dignité et de la protection morale de la jeunesse, ont insisté pour que soient prises des mesures qui rendent l'accès à de pareilles lignes téléphoniques impossible pour les mineurs.

Outre les mesures techniques qui sont ou qui peuvent être prises afin d'empêcher l'accès de mineurs à ces lignes, il convient, en application de la recommandation n° R(91) 11 du Comité des ministres aux Etats membres du Conseil de l'Europe sur l'exploitation sexuelle, la pornographie, la prostitution ainsi que sur le trafic d'enfants et de jeunes adultes, de « décourager et prévenir tout abus de l'image et de la voix de l'enfant dans un contexte érotique », l'article 34 de la Convention des Nations-Unies relative aux droits de l'enfant posant lui-même le principe de l'interdiction de l'exploitation des jeunes de moins de 18 ans aux fins de la production de matériel de caractère pornographique. La présente loi a donc pour objet de veiller à éviter toute publicité promouvant ce genre de services, à caractère sexuel.

Les dispositions actuelles du Code pénal, Livre II, titre VII, chapitre VI — « De la corruption de la jeunesse et de la prostitution » — et le chapitre VII — « Des outrages publics aux bonnes mœurs » —, ne peuvent être invoquées que de manière limitée à l'égard de pareilles publicités.

Sachant cependant qu'il est impossible d'élaborer une interdiction incontournable si celle-ci vise seulement les publicités qui s'adressent à des mineurs ou qui font état d'offres de services par des mineurs, il apparaît qu'une interdiction générale s'impose. Eu égard cependant à la nécessité de limiter autant que possible les inconvénients liés à une telle mesure générale, cette interdiction ne porte que sur les moyens de télécommunication, au sens que lui confère l'article 68, 4°, de la loi du 21 mars 1991 portant réforme de certaines entreprises publiques économiques.

L'article 380*quinquies* proposé rend ainsi punissable tout moyen quelconque de publicité, même indirecte, visant à vanter ou promouvoir une offre de services lucratifs à caractère sexuel.

La notion d'offre de services n'est pas nouvelle dans notre législation pénale. Elle se trouve déjà dans l'article 380*quater*, alinéa 2, tel qu'inséré par

huwelijksbureaus te regelen en te controleren, heeft dat begrip reeds in artikel 380*quater*, tweede lid, van het Strafwetboek ingevoegd.

Of het aanbod van diensten strafbaar wordt gesteld, hangt af van het winstoogmerk dat direct of indirect wordt nagestreefd.

Het is inderdaad zo dat bepaalde advertenties inzake prostitutie reeds onder het toepassingsgebied van artikel 380*quater* vallen. Dit ontwerp heeft meer in het algemeen betrekking op de schadelijke invloed die uitgaat van een bepaald aanbod van diensten, aangezien dit aanbod wordt opgedrongen aan zowel volwassenen, aan wie het vrij staat daarmee in te stemmen of niet, als aan kinderen. Indien in bepaalde gevallen nog kan getolereerd worden dat volwassenen ongevraagd met een aanbod van diensten van seksuele aard worden geconfronteerd, zou het van zwakheid getuigen zulks ten aanzien van kinderen te aanvaarden.

Het ontwerp is niet van toepassing op het aanbod van diensten verleend door centra voor gezinsplanning, door niet-commerciële consultatiebureaus voor seksuele aangelegenheden of door ontmoetingsclubs die reeds beoogd worden door artikel 12 van de hierboven genoemde wet van 9 maart 1993. Het ontwerp is evenmin van toepassing op eenvoudige vermeldingen in algemene registers die, gelet op de context waarin zulks geschiedt, een niet-publicitair karakter verkrijgen en die nodig zijn opdat die registers, welke betrekking hebben op een geheel van diensten die niet specifiek van seksuele aard zijn, hun informatieve taak kunnen vervullen. Dat zou onder meer het geval zijn voor de vermelding van het 077-nummer in een specifiek daartoe bestemde rubriek van het algemeen telefoonboek, voor zover de roze telefoonlijnen daarin niet worden bijeengebracht en ook niet wordt voorzien in een onderrubriek of in een nummer waaruit kan worden afgeleid dat het erotische lijnen betreft. Vermeldingen in de aard van « Telima, straat en nummer, 1000 Brussel, 077/xx.xx.xx » moeten derhalve als informatieverstrekking worden beschouwd, op voorwaarde dat zij zijn vermeld in een rubriek die niet specifiek bestemd is voor diensten van seksuele aard.

Er wordt voorzien in dezelfde strafmaat als die bepaald in artikel 380*quater*, tweede lid, van het Strafwetboek, te weten een gevangenisstraf van een maand tot een jaar en een geldboete van 100 tot 1 000 frank. Indien, zoals duidelijk gesteld wordt in § 1, eerste lid, de reclame gericht is op minderjarigen of gewag maakt van diensten aangeboden door minderjarigen of door personen van wie wordt beweerd dat zij minderjarig zijn, wordt een gevangenisstraf van 2 maanden tot 2 jaar en een geldboete van 200 frank tot 2 000 frank voorzien temeer, wanneer de reclame tot doel of voor effect heeft de prostitutie, de ontucht of de seksuele exploitatie van minderjarigen te vergemakkelijken (§ 1, tweede lid).

l'article 14 de la loi du 9 mars 1993 tendant à réglementer et à contrôler les activités des entreprises de courtage matrimonial.

C'est le but lucratif, direct ou indirect, qui définit la frontière entre l'offre de services qui est ou non punissable.

Il est vrai qu'un certain nombre de publicités relatives à la prostitution tombent déjà sous le champ d'application de l'article 380*quater*. Néanmoins, avec le projet actuel, c'est plus généralement la nuisance d'un certain type d'offre de services qui est visée en ce qu'elle s'impose tant auprès d'adultes qui peuvent ne pas y consentir que des enfants. Si l'on peut tolérer, dans certains cas, qu'un public adulte puisse être confronté à des offres de services à caractère sexuel sans qu'il ne l'ait sollicité, ce serait faire preuve de faiblesse de l'accepter à l'égard d'enfants.

Le projet ne vise pas les offres de services relatives aux centres de planning familial, de consultation sexuelle à caractère non commercial ou les clubs de rencontre déjà visés par l'article 12 de la loi du 9 mars 1993 susmentionnée. Il ne vise pas non plus la simple mention des répertoires généraux qui, par le contexte dans lequel elle s'inscrit, lui confère un caractère non publicitaire tout en permettant au répertoire visant une généralité de services sans caractère sexuel particulier, de remplir sa fonction d'information. Tel serait le cas de la mention, dans un annuaire téléphonique général, du numéro « 077 » dans une rubrique spécifique éventuellement consacrée à ce type de numéro pour autant qu'il n'y ait pas de regroupement des lignes roses, encore moins de sous-rubrique ou de numéro dont l'intitulé induirait qu'il s'agit de lignes érotiques. Relèverait ainsi de l'information, à condition que ce soit dans une rubrique non spécifique aux services à caractère sexuel, la mention « Telima, rue x, n° x, 1000 Bruxelles, 077/xx.xx.xx ».

La peine prévue est identique à celle de l'actuel article 380*quater*, alinéa 2, soit un emprisonnement de 1 mois à 1 an et une amende de 100 francs à 1 000 francs. Néanmoins, ainsi que précisé au § 1er, alinéa 1, lorsque la publicité s'adresse à des mineurs ou fait état de services offerts par des mineurs ou par des personnes prétendues telles, la peine prévoit un emprisonnement de deux mois à deux ans et une amende de 200 francs à 2 000 francs, voire davantage encore quand la publicité a pour objet ou pour effet de faciliter la prostitution, la débauche ou l'exploitation sexuelle d'un mineur (§ 1er, alinéa 2).

Aangezien artikel 380*quinquies* het artikel 380*quater* tweede lid integreert, laat het toe dit op te heffen vermits de bepalingen van het nieuwe artikel het vervangen. De vervanging van artikel 380*quater* tweede lid door § 3 van artikel 380*quinquies* is geen beletsel voor de uitbreiding van het toepassingsgebied van de beschuldiging. In feite wordt de beschuldiging van de seksuele exploitatie van het kind uitgebreid tot elke exploitatie voor seksuele doeileinden van het kind. De tenlastelegging inzake de seksuele exploitatie van het kind wordt voortaan uitgebreid tot elke exploitatie van het kind voor seksuele doeileinden, zodat die tenlastelegging onder verwijzing naar het Verdrag inzake de rechten van het kind eveneens betrekking heeft op enige baatzuchtige bedoeling gegrond op de exploitatie van de persoon van het kind voor seksuele doeileinden. Ten einde het woordgebruik af te stemmen op de terminologie van de verschillende internationale verdragen is de term «uitbuiting» vervangen door de term «exploitatie».

Het ontwerp van wet is aangepast aan het advies van de Raad van State en heeft sindsdien slechts één belangrijke wijziging ondergaan en wel in verband met de onderverdeling van de activiteit «reclame maken of doen maken», waarbij een ieder wordt geviseerd die bijdraagt tot de totstandkoming van de reclame, ongeacht of hij publiceert dan wel doet publiceren, verdeelt of doet verdelen, verspreidt of doet verspreiden.

Op grond van het nieuwe artikel 380*quinquies* kan op afdoende wijze een einde worden gemaakt aan deze vorm van reclame die hoofdzakelijk uit lucratieve overwegingen wordt gemaakt en vaak als een verholen aanzet tot prostitutie en ontucht kan worden beschouwd.

Dit is, dames en heren, de strekking van het ontwerp van wet dat ik u ter beraadslaging voorleg.

De minister van Justitie,

Melchior WATHELET.

L'article 380*quinquies*, en ce qu'il intègre de fait l'article 380*quater*, alinéa 2, permet d'abroger celui-ci, les dispositions du nouvel article s'y substituant. Le remplacement de l'article 380*quater*, alinéa 2 par le § 3 de l'article 380*quinquies* ne fait cependant pas obstacle à l'extension du champ de son incrimination. En effet, l'incrimination de l'exploitation sexuelle de l'enfant est désormais étendue à toute exploitation de l'enfant à des fins sexuelles. Il s'agit ainsi de viser, en référence à la Convention relative aux droits de l'enfant, également le calcul à des fins sexuelles fondé sur la personne de l'enfant. Dans un souci d'uniformisation du vocabulaire au regard de différentes conventions internationales, le terme néerlandais «uitbuiting» a été remplacé par le terme «exploitatie».

Le projet de loi a été adapté à l'avis du Conseil d'Etat et n'a, outre ce qui précède, été modifié de façon significative que sur la question de la segmentation de l'activité de «faire ou faire faire de la publicité», s'agissant ainsi de viser quiconque participe à la chaîne des éléments aboutissant à la publicité, que ce soit celui qui publie ou fait publier, distribue ou fait distribuer, diffuse ou fait diffuser.

Le nouvel article 380*quinquies* permettra de mettre fin de manière efficace aux formes de publicité pour des offres de services dont le but est essentiellement lucratif et constitue régulièrement une incitation déguisée à la prostitution et à la débauche.

Telle est, mesdames et messieurs, la teneur du projet de loi que j'ai l'honneur de soumettre à votre délibération.

Le ministre de la Justice,

Melchior WATHELET.

ONTWERP VAN WET

ALBERT II,

Koning der Belgen,

*Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.*

Op de voordracht van Onze minister van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ:

Onze minister van Justitie is gelast in Onze Naam bij de Wetgevende Kamers het ontwerp van wet in te dienen waarvan de tekst volgt:

Artikel 1

Een artikel 380*quinquies*, luidend als volgt, wordt in het Strafwetboek ingevoegd:

“Artikel 380*quinquies*. — § 1. Met een gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar en met een geldboete van tweehonderd frank tot tweeduizend frank wordt gestraft hij die op enigerlei wijze, direct of indirect reclame maakt of doet maken, uitgeeft, verdeelt of verspreidt voor een aanbod van diensten van seksuele aard met een direct of indirect winstoogmerk, indien die reclame in het bijzonder gericht is op minderjarigen of indien zij gewag maakt van diensten aangeboden door minderjarigen of door personen van wie wordt beweerd dat zij minderjarig zijn, zelfs indien hij zijn aanbod verheelt onder bedekte bewoordingen.

Indien de in het eerste lid bedoelde reclame tot doel of tot gevolg heeft, direct of indirect, dat prostitutie of ontucht van een minderjarige of zijn exploitatie van seksuele doepleinden wordt vergemakkelijkt, is de straf drie maanden tot drie jaar gevangenisstraf en geldboete van driehonderd frank tot drieduizend frank.

§ 2. Met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot duizend frank wordt gestraft hij die op enigerlei wijze, direct of indirect, reclame maakt of doet maken, uitgeeft, verdeelt of verspreidt, waarin diensten van seksuele aard met een direct of indirect winstoogmerk worden aangeboden bij wege van een of ander telecommunicatiemiddel, zelfs indien hij zijn aanbod verheelt onder bedekte bewoordingen.

§ 3. In de gevallen die niet zijn omschreven in de paragrafen 1 en 2, wordt gestraft met gevangenisstraf

PROJET DE LOI

ALBERT II,

Roi des Belges,

*A tous, présents et à venir,
SALUT.*

Sur la proposition de Notre ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS:

Notre ministre de la Justice est chargé de présenter en Notre Nom aux Chambres législatives le projet de loi dont la teneur suit:

Article premier

Un article 380*quinquies*, rédigé comme suit, est inséré dans le Code pénal:

« Article 380*quinquies*. — § 1er. Sera puni d'un emprisonnement de deux mois à deux ans et d'une amende de deux cents francs à deux mille francs, quiconque, quel qu'en soit le moyen, a fait ou fait faire, publie, distribue ou diffuse de la publicité, de façon directe ou indirecte, même en dissimulant la nature sous des artifices de langage, pour une offre de services à caractère sexuel ayant un but lucratif direct ou indirect, lorsque cette publicité s'adresse spécifiquement à des mineurs ou lorsqu'elle fait état de services proposés soit par des mineurs, soit par des personnes présumées telles.

La peine sera d'un emprisonnement de trois mois à trois ans et d'une amende de trois cents francs à trois mille francs lorsque la publicité visée à l'alinéa 1er a pour objet ou pour effet, directs ou indirects, de faciliter la prostitution ou la débauche d'un mineur ou son exploitation à des fins sexuelles.

§ 2. Sera puni d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent francs à mille francs, quiconque, quel qu'en soit le moyen, fait ou fait faire, publie, distribue ou diffuse de la publicité, de façon directe ou indirecte, même en dissimulant la nature sous des artifices de langage, pour une offre de services à caractère sexuel ayant un but lucratif direct ou indirect, lorsque ces services sont fournis par un moyen de télécommunication.

§ 3. Dans les cas qui ne sont pas visés aux §§ 1er et 2, sera puni d'un emprisonnement d'un mois à un an et

van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot duizend frank, hij die door enig reclamemiddel, zelfs indien hij de aard van zijn aanbod of zijn vraag verheelt onder bedekte bewoordingen, kenbaar maakt dat hij zich aan prostitutie overgeeft, de prostitutie van andere vergemakkelijkt of wenst in betrekking te komen met iemand die zich aan ontucht overgeeft.

Met dezelfde straffen wordt gestraft hij die door enig reclamemiddel aanzet, door de toespeling die erop wordt gemaakt, tot de seksuele exploitatie van minderjarigen of meerderjarigen, of van zulke reclame gebruik maakt naar aanleiding van een aanbod van diensten».

Art. 2

Artikel 380*quater*, tweede lid, van het Strafwetboek wordt opgeheven.

Gegeven te Brussel, 28 oktober 1994.

ALBERT

Van Koningswege:

De minister van Justitie,

Melchior WATHELET.

d'une amende de cent francs à mille francs, quiconque aura, par un moyen quelconque de publicité, même en dissimulant la nature de son offre ou de sa demande sous des artifices de langage, fait connaître qu'il se livre à la prostitution, qu'il facilite la prostitution d'autrui ou qu'il désire entrer en relation avec une personne se livrant à la débauche.

Sera puni des mêmes peines, quiconque, par un moyen quelconque de publicité, incitera, par l'allusion qui y est faite, à l'exploitation de mineurs ou de majeurs à des fins sexuelles, ou utilisera une telle publicité à l'occasion d'une offre de services. »

Art. 2

L'article 380*quater*, alinéa 2, du Code pénal est abrogé.

Donné à Bruxelles, le 28 octobre 1994.

ALBERT

Par le Roi:

Le ministre de la Justice,

Melchior WATHELET.

**VOORONTWERP VAN WET VOORGELEGD
AAN DE RAAD VAN STATE**

Enig artikel

Een artikel 380*quinquies*, luidend als volgt, wordt in het Strafwaterboek ingevoegd:

« *Artikel 380quinquies.* — Met een gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar en met een geldboete van tweehonderd frank tot tweeduizend frank wordt gestraft hij die op enigerlei wijze, rechtstreeks of onrechtstreeks, reclame maakt of doet maken voor een aanbod van diensten van sexuele aard met een rechtstreeks of onrechtstreeks winstoogmerk, dat in het bijzonder gericht is op minderjarigen of gewag maakt van diensten aangeboden door minderjarigen of door personen van wie wordt beweerd dat zij minderjarig zijn, zelfs indien hij zijn aanbod verheelt onder bedekte bewoordingen. Hij die aan deze reclame zijn medewerking verleent wordt met dezelfde straffen gestraft. »

Met een gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met een geldboete van honderd frank tot duizend frank wordt hij die op enigerlei wijze, rechtstreeks of onrechtstreeks, reclame maakt of doet maken, waarin diensten van sexuele aard met een rechtstreeks of onrechtstreeks winstoogmerk worden aangeboden met behulp van telecommunicatiemiddelen, zelfs indien hij zijn aanbod verheelt onder bedekte bewoordingen. Hij die aan deze reclame zijn medewerking verleent wordt met dezelfde straffen gestraft. »

**AVANT-PROJET DE LOI SOUMIS
AU CONSEIL D'ETAT**

Article unique

Un article 380*quinquies*, rédigé comme suit, est inséré dans le Code pénal:

« *Article 380quinquies.* — Sera puni d'un emprisonnement de deux mois à deux ans et d'une amende de deux cents francs à deux mille francs, quiconque, quel qu'en soit le moyen, fait ou fait faire de la publicité, de façon directe ou indirecte, même en dissimulant la nature sous des artifices de langage, pour une offre de services à caractère sexuel ayant un but lucratif direct ou indirect, cette publicité s'adressant spécifiquement à des mineurs ou faisant état de services proposés par des mineurs ou par des personnes prétenues telles. Celui qui aura collaboré à cette publicité sera puni des mêmes peines. »

Sera puni d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent francs à mille francs, quiconque, quel qu'en soit le moyen, fait ou fait faire de la publicité, de façon directe ou indirecte, même en dissimulant la nature sous des artifices de langage, pour une offre de services à caractère sexuel ayant un but lucratif direct ou indirect, diffusés par un moyen de télécommunication. Celui qui aura collaboré à cette publicité sera puni des mêmes peines. »

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, op 14 april 1994 door de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken verzocht hem van advies te dienen over een ontwerp van wet « houdende invoeging van een artikel 380*quinquies* in het Strafwetboek », heeft op 1 juni 1994 het volgend advies gegeven :

1. Het aan de afdeling wetgeving van de Raad van State om advies voorgelegde ontwerp van wet beoogt een artikel 380*quinquies* in te voegen in het Strafwetboek, teneinde bepaalde vormen van reclame te bestraffen « waarin diensten van sexuele aard met een rechtstreeks of onrechtstreeks winstoogmerk worden aangeboden ».

Het ontwerp heeft tot doel van de reclame die ofwel betrekking heeft op minderjarigen, ofwel diensten berreft die met behulp van telecommunicatiemiddelen worden aangeboden, een strafbaar feit te maken. De straf geldt zowel voor degene die onwettige reclame maakt of doet maken, als voor degene die zijn medewerking eraan verleent.

Uit de toelichtingen van de gemachtigde van de minister blijkt dat het ontwerp hoofdzakelijk betrekking heeft op drie vormen van reclame, te weten de berichten inzake diensten die wat hun aard betreft bij de prostitutie aanleunen, de pornografische berichten die thans worden gestraft bij de artikelen 383 en volgende van het Strafwetboek, en de diensten die verband houden met « banale » erotiek; voor deze laatste categorie geldt het verbod niet voor de dienst als zodanig, doch voor bepaalde vormen van reclame.

2. Wegens de algemene bewoordingen die worden gebruikt om het strafbare feit te omschrijven, betreft het ontworpen artikel 380*quinquies* onvermijdelijk een aantal reclameverrichtingen die reeds binnen de werkingssfeer van artikel 380*quater* van het Strafwetboek vallen. Op te merken valt dat de straffen kunnen verschillen naargelang artikel 380*quater*, tweede lid, wordt toegepast, ofwel het ontworpen artikel 380*quinquies*, eerste lid.

Dit kan een aantal anomalieën meebrengen. Zo wordt het vervullen, met een winstoogmerk, van reclameverrichtingen waarbij diensten van seksueel aard worden aangeboden, volgens het ontwerp gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar en met geldboete van tweehonderd frank tot tweeduizend frank indien de reclame zich bijvoorbeeld specifiek tot minderjarigen richt; gesteld daarentegen dat het aanbieden van diensten van seksueel aard ook tot prostitutie, ontucht of seksuele uitbuiting aanzet, wordt zulks overeenkomstig artikel 380*quater*, tweede lid, van het Strafwetboek, zoals het thans van kracht is, gestraft met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot duizend frank.

Teneinde die anomalieën te voorkomen, lijkt het verkeerslijker in één enkel artikel alle bepalingen samen te brengen die verband houden met de bestraffing van de verboden vormen van reclame op het stuk van prostitutie, ontucht, seksuele uitbuiting of het aanbieden van diensten van seksueel aard. Hierna wordt een tekst voorgesteld waarbij al die bepalingen samengebracht worden.

3. In de memorie van toelichting wordt terecht verwezen naar artikel 34 van het Verdrag inzake de rechten van het kind en naar Aanbeveling R(91) - 11 die het comité van ministers van de Raad van Europa op 9 september 1991 heeft aangenomen, ter rechtaardiging van de noodzaak om iedere reclame te bannen die specifiek tot minderjarigen is gericht of waarin gewag wordt gemaakt van diensten die door minderjarigen worden aangeboden.

Voor zulke vormen van reclame lijkt het logisch een onderscheid te maken naargelang de reclame al dan niet tot doel of tot

AVIS DU CONSEIL D'ETAT

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques, le 14 avril 1994, d'une demande d'avis sur un projet de loi « insérant un article 380*quinquies* dans le Code pénal », a donné le 1er juin 1994 l'avis suivant :

1. Le projet de loi qui est soumis à l'avis de la section de législation du Conseil d'Etat tend à insérer un article 380*quinquies* dans le Code pénal en vue d'assurer la répression de certaines formes de publicité pour des « offres de services à caractère sexuel » ayant un but lucratif direct ou indirect.

Il vise à ériger en infraction les publicités qui ou bien concernent des mineurs d'âge, ou bien ont pour objet des services diffusés par un moyen de télécommunication. La peine frappe indifféremment celui qui fait ou fait faire de la publicité illégale et celui qui collabore à cette publicité.

Il ressort des explications du délégué du ministre que le projet vise principalement trois formes de publicité, s'agissant ou bien de messages portant sur des services dont la nature s'apparente à de la prostitution, ou bien de messages pornographiques réprimés actuellement par les articles 383 et suivants du Code pénal, ou encore de services relevant de « l'érotique anodin »; pour cette dernière catégorie, l'interdiction porte non sur le service comme tel, mais sur certaines formes de publicité.

2. Par la généralité des termes qui sont utilisés pour décrire l'infraction, l'article 380*quinquies* en projet vise inévitablement un certain nombre d'actes de publicité qui entrent déjà dans le champ d'application de l'article 380*quater* du Code pénal. Il convient d'observer que les peines peuvent ne pas être les mêmes selon que l'on applique l'article 380*quater*, alinéa 2, ou l'article 380*quinquies*, alinéa 1er, en projet.

Un certain nombre d'anomalies peuvent en résulter. Ainsi, l'accomplissement, dans un but lucratif, d'actes de publicité pour une offre de services à caractère sexuel est passible, en vertu du projet, d'un emprisonnement de deux mois à deux ans et d'une amende de deux cents francs à deux mille francs si, par exemple, la publicité s'adresse spécifiquement à des mineurs; en revanche, à supposer que l'offre de services à caractère sexuel constitue en outre une incitation à la prostitution, à la débauche ou à l'exploitation sexuelle, la peine sera d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent francs à mille francs en application de l'article 380*quater*, alinéa 2, du Code pénal, tel qu'il est actuellement en vigueur.

Afin d'éviter ces anomalies, il paraît préférable de regrouper dans un seul article toutes les dispositions relatives à la répression des formes de publicité interdites en matière de prostitution, de débauche, d'exploitation sexuelle ou d'offres de services à caractère sexuel. Un texte sera proposé ci-après qui procède à un tel regroupement.

3. L'exposé des motifs invoque à juste titre l'article 34 de la Convention relative aux droits de l'enfant ainsi que la recommandation R(91) - 11 adoptée le 9 septembre 1991 par le comité des ministres du Conseil de l'Europe, pour justifier la nécessité d'éviter toute publicité s'adressant spécifiquement à des mineurs ou faisant état de services proposés par des mineurs.

S'agissant de telles formes de publicité, il paraît logique de distinguer selon que la publicité a ou non pour objet ou pour effet,

gevolg heeft, direct of indirect, dat prostitutie, ontucht of seksuele uitbuizing van een minderjarige wordt vergemakkelijkt, welke gevallen thans reeds inzonderheid geregeld worden bij artikel 380^{quater}, tweede lid, van het Strafwetboek; indien zulk een onderscheid wordt gemaakt, is een strengere bestraffing gerechtvaardigd in een verhouding die in de eerste plaats de federale Regering, en vervolgens de wetgever moet beoordelen.

Omtrent het ontworpen artikel 380^{quinquies}, tweede lid, heeft de gemachtigde van de minister gesteld dat de term « telecommunicatiemiddelen » moet worden opgevat in de betekenis die in artikel 68, 4°, van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven wordt gegeven aan de term « telecommunicatie ». Het verdient aanbeveling die precisering op te nemen in de memorie van toelichting.

4. Zowel het eerste als het tweede lid van het ontworpen artikel 380^{quinquies} bevatten een bepaling, luidende: « Hij die aan deze (verboden) reclame zijn medewerking verleent wordt met dezelfde straffen gestraft ».

De memorie van toelichting geeft geen uitleg omtrent die bepaling, waarvan de juiste betekenis niet duidelijk is.

Wanneer in het ontwerp verwezen wordt naar degene die zijn medewerking verleent aan de reclame, neemt het, weliswaar in andere bewoordingen, een idee over die reeds vervat ligt in de artikelen 66 en 67 van het Strafwetboek, evenwel met weglating van een aantal preciseringen en verschilpunten die in deze artikelen zijn opgenomen. Het ontwerp vertoont aldus een bijzondere analogie met artikel 66 van het Strafwetboek, in zoverre dit artikel bepaalt dat als daders van een misdaad of een wanbedrijf gestraft worden, zij die de misdaad of het wanbedrijf hebben uitgevoerd of aan de uitvoering ervan « rechtstreeks » hebben meegewerkt.

Ofschoon de tekst van de artikelen 66 en 67 van het Strafwetboek zulks niet uiterdrukkelijk stelt, moet — opdat er sprake kan zijn van strafbare deelneming — de deelnemer onder meer kennis hebben van de omstandigheid dat hij aan een bepaalde misdaad of een bepaald wanbedrijf deeltneemt (1). Het wezenlijke kenmerk van strafbare deelneming is immers de gemeenschappelijke wil om een bepaald strafbaar feit te plegen (2). Die beginselen zijn uiteraard toepasselijk op de misdaden en wanbedrijven opgesomd in de artikelen 379 en volgende van het Strafwetboek (3).

De door de stellers van het ontwerp gekozen methode kan problemen doen rijzen bij de toepassing van de onderzochte bepaling wanneer bepaald moet worden in hoeverre de tekst (al dan niet) afwijkt van de beginselen inzake de strafbare deelneming in het algemeen, bijvoorbeeld bij het bewijzen van het opzet of van de kennis.

Het lijkt derhalve onontbeerlijk dat de ontworpen tekst zo moet worden herzien dat hij de medewerking aan de reclame regelt, waarbij voldoende duidelijk de afwijkingen worden geformuleerd die men voornemens is in te voeren ten aanzien van de algemene beginselen betreffende de strafbare deelneming. Indien het de bedoeling is niet af te wijken van die beginselen, moet de bepaling vervallen.

Aangezien de Raad van State niet kan vooruitlopen op de uitslag van zulk een herziening, zal de Raad de problemen in verband met de bestraffing van de strafbare deelneming in de door hem voorgestelde tekst niet aanbrengen.

directs ou indirects, de faciliter la prostitution, la débauche ou l'exploitation sexuelle d'un mineur, hypothèses qui sont déjà actuellement réglées spécialement par l'article 380^{quater}, alinéa 2, du Code pénal; dans l'affirmative, une aggravation de la répression se justifie dans des proportions qu'il appartiendra au Gouvernement fédéral d'abord, au législateur ensuite, d'apprécier.

En ce qui concerne l'alinéa 2 de l'article 380^{quinquies} en projet, le délégué du ministre a précisé que le terme « télécommunication » devait recevoir le sens qui lui est donné par l'article 68, 4°, de la loi du 21 mars 1991 portant réforme de certaines entreprises publiques économiques. Cette précision pourrait utilement être reprise dans l'exposé des motifs.

4. Tant l'alinéa 1er que l'alinéa 2 de l'article 380^{quinquies} en projet contiennent une disposition aux termes de laquelle « celui qui aura collaboré à cette publicité (prohibée) sera puni des mêmes peines ».

L'exposé des motifs ne donne pas d'explication à propos de cette disposition dont la signification exacte n'apparaît pas clairement.

En visant celui qui aura collaboré à la publicité, le projet reprend, en utilisant d'autres termes, une idée qu'expriment déjà les articles 66 et 67 du Code pénal, tout en omettant une série de précisions et de distinctions que ces articles énoncent. Le projet présente ainsi une analogie particulière avec l'article 66 du Code pénal en tant que celui-ci dispose que seront punis comme auteurs d'un crime ou d'un délit, ceux qui l'auront exécuté ou qui auront coopéré « directement » à son exécution.

Bien que le texte des articles 66 et 67 du Code pénal ne le précise pas explicitement, pour qu'il y ait participation criminelle, il est requis notamment que le participant ait connaissance de la circonstance qu'il participe à un crime ou à un délit déterminés (1). L'essence de la participation criminelle est, en effet, la rencontre des volontés dans le dessein de produire une infraction déterminée (2). Ces principes sont évidemment applicables aux crimes et délits énumérés par les articles 379 et suivants du Code pénal (3).

La technique choisie par les auteurs du projet risque d'être à l'origine de difficultés qui pourraient surgir lors de l'application de la disposition examinée lorsqu'il s'agira de déterminer dans quelle mesure le texte déroge (ou non) aux principes qui régissent la participation criminelle en général, par exemple en matière de preuve de l'intention ou de la connaissance.

Il semble dès lors indispensable que le texte en projet soit revu de telle façon qu'il règle la collaboration à la publicité afin d'exprimer avec toute la précision requise les dérogations que l'on envisage d'apporter aux principes généraux relatifs à la participation criminelle. Si l'intention n'est pas de s'écartez de ces principes, la disposition doit être omise.

Le Conseil d'Etat ne pouvant préjuger les conclusions d'un tel réexamen, le texte qu'il propose n'abordera pas les problèmes liés à la répression de la participation criminelle.

(1) Cass. 9 december 1986, Arr. Cass., 1986-1987, I, 472. Zie ook Cass. 15 mei 1985, Arr. Cass., 1984-1985, I, 1268.

(2) P.-E. Trousse, *Les principes généraux du droit pénal positif belge*, Novelles, Droit pénal, tome Ier, volume II, Larcier, 1962, nrs. 3839 tot 4045.

(3) Novelles, Droit pénal, tome III, Larcier, 1972, nr. 6299, blz. 485.

5. De volgende tekst wordt voorgesteld :

« *Artikel 380quinquies.* — § 1. Met gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar en met geldboete van tweehonderd frank tot tweeduizend frank wordt gestraft hij die op enigerlei wijze, direct of indirect, reclame maakt of doet maken voor een aanbod van diensten van seksuele aard met een direct of indirect winstoogmerk, indien die reclame in het bijzonder gericht is op minderjarigen of indien zij gewag maakt van diensten aangeboden door minderjarigen of door personen van wie wordt beweerd dat zij minderjarig zijn, zelfs indien hij zijn aanbod verheelt onder bedekte bewoordingen.

Indien de in het eerste lid bedoelde reclame tot doel of tot gevolg heeft, direct of indirect, dat prostitutie, ontucht of seksuele uitbuiting van een minderjarige wordt vergemakkelijkt, is de straf (drie) maanden tot (drie) jaar gevangenisstraf en geldboete van (drie-honderd) frank tot (drieduizend) frank (1).

§ 2. Met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot duizend frank wordt gestraft hij die op enigerlei wijze, direct of indirect, reclame maakt of doet maken, waarin diensten van seksuele aard met een direct of indirect winstoogmerk worden aangeboden bij wege van een of ander telecommunicatiemiddel, zelfs indien hij zijn aanbod verheelt onder bedekte bewoordingen.

§ 3. In de gevallen die niet zijn omschreven in de paragrafen 1 en 2, wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot duizend frank, hij die door enig reclamemiddel, zelfs indien hij de aard van zijn aanbod of zijn vraag verheelt onder bedekte bewoordingen, kenbaar maakt dat hij zich aan prostitutie overgeeft, de prostitutie van anderen vergemakkelijkt of wenst in betrekking te komen met iemand die zich aan ontucht overgeeft.

Met dezelfde straffen wordt gestraft hij die door enig reclamemiddel aanzet, door de toespeling die erop wordt gemaakt, tot de seksuele uitbuiting van volwassenen of kinderen, of van zulke reclame gebruikt maakt naar aanleiding van een aanbod van diensten ».

Artikel 380^{quater}, tweede lid, van het Straf wetboek moet bijgevolg worden opgeheven.

De kamer was samengesteld uit :

De heer J.-J. STRYCKMANS, kamervoorzitter;

De heren Y. BOUCQUEY en Y. KREINS, staatsraden;

De heren F. DELPEREE en J. van COMPERNOLLE, assessoren van de afdeling wetgeving;

Mevrouw J. GIELISSEN, griffier.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de heer J.-J. STRYCKMANS.

Het verslag werd uitgebracht door de heer M. QUINTIN, auditeur. De nota van het Coördinatiebureau werd opgesteld en toegelicht door mevrouw C. DEBROUX, adjunct-referendaris.

De Griffier,

J. GIELISSEN.

De Voorzitter,

J.-J. STRYCKMANS.

5. Le texte suivant est proposé :

« *Article 380quinquies, — § 1er.* Sera puni d'un emprisonnement de deux mois à deux ans et d'une amende de deux cents francs à deux mille francs, quiconque, quel qu'en soit le moyen, fait ou fait faire de la publicité, de façon directe ou indirecte, même en dissimulant la nature sous des artifices de langage, pour une offre de services à caractère sexuel ayant un but lucratif direct ou indirect, lorsque cette publicité s'adresse spécifiquement à des mineurs ou lorsqu'elle fait état de services proposés soit par des mineurs, soit par des personnes prétendues telles.

La peine sera un emprisonnement de (trois) mois à (trois) ans et d'une amende de (trois cents) francs à (trois mille) francs lorsque la publicité visée à l'alinéa 1er a pour objet ou pour effet, directs ou indirects, de faciliter la prostitution, la débauche ou l'exploitation sexuelle d'un mineur (1).

§ 2. Sera puni d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent francs à mille francs, quiconque, quel qu'en soit le moyen, fait ou fait faire de la publicité, de façon directe ou indirecte, même en dissimulant la nature sous des artifices de langage, pour une offre de services à caractère sexuel ayant un but lucratif direct ou indirect, lorsque ces services sont fournis par un moyen de télécommunication.

§ 3. Dans les cas qui ne sont pas visés aux paragraphes 1er et 2, sera puni d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent francs à mille francs, quiconque aura, par un moyen quelconque de publicité, même en dissimulant la nature de son offre ou de sa demande sous des artifices de langage, fait connaître qu'il se livre à la prostitution, qu'il facilite la prostitution d'autrui ou qu'il désire entrer en relation avec une personne se livrant à la débauche.

Sera puni des mêmes peines, quiconque, par un moyen quelconque de publicité, incitera, par l'allusion qui y est faite, à l'exploitation sexuelle, soit des adultes soit des enfants, ou utilisera une telle publicité à l'occasion d'une offre de services. »

L'article 380^{quater}, alinéa 2, du Code pénal devra en conséquence être abrogé.

La chambre était composée de :

M. J.-J. STRYCKMANS, président de chambre;

MM. Y. BOUCQUEY et Y. KREINS, conseillers d'Etat;

MM. F. DELPEREE et J. van COMPERNOLLE, assesseurs de la section de législation;

Mme R. DEROY, greffier.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise a été vérifiée sous le contrôle de M. J.-J. STRYCKMANS.

Le rapport a été présenté par M. M. QUINTIN, auditeur. La note du Bureau de coordination a été rédigée et exposée par Mme C. DEBROUX, référendaire adjoint.

Le Greffier,

J. GIELISSEN.

Le Président,

J.-J. STRYCKMANS.

(1) Deze getallen gelden bij wijze van voorbeeld.

(1) Ces chiffres sont donnés à titre d'exemples.